

Reiter József

Belső választások a felvidéki magyarság körében (dilemmák és perspektívák)

Birtalan Ákos és Toró T. Tibor belső választásokkal kapcsolatos vitaindítója¹ arra sarkallt, hogy néhány gondolatban megfogalmazzam, milyen dilemmák és perspektívák állnak a felvidéki magyarság előtt egy ilyen típusú probléma fölvetése nyomán.

Amennyiben a határon túli magyar közösségek közül a felvidéki magyar közösség is úgy dönt, hogy belső választásokkal kívánja létrehozni a Felvidéki Magyar Tanácsot,² három alapvető, egymással összefüggő kérdést kell megválaszolni:

1. Milyen módon kívánja összeállítani a magyar választók névjegyzékét?
2. Milyen választási módszer szerint és kiket juttat be a választásra jogosult magyar polgár a létrehozandó Magyar Nemzeti Tanácsba?
3. Ki és hogyan tudná lebonyolítani a belső választásokat?

1. A választók névjegyzékének összeállítása

Felvidéken a választói névjegyzék összeállítása tűnik a legegyszerűbb problémának, hiszen a belügyi hatóságok által kiadott dokumentumokban feltüntetik a szlovák állampolgársággal rendelkező lakosok nemzeti hovatartozását. Emellett 1991-ben tartottak itt utoljára népszámlálást, amikor is a népszámlálás során 5 274 335 lakosból 567 296 vallotta magát magyarnak, amely az összlakosság 10,76%-a.³ Ez természetesen nem jelenti azt, hogy csak ennyi magyar található a mai Szlovákiában. Egyes becslések szerint a magyar anyanyelvűek száma meghaladja a 700 000 főt, azaz a 13%-ot. Tehát az első látásra egyszerűnek tűnő kérdésre több lehetséges válasz adható.

Mindazonáltal az első országos belső választásokon kiindulópont lehet az 1991-es népszámlálás eredménye. Emellett meg lehet keresni azokat a "rejtőzködő" magyarokat, akiket első körben viszonylag egyszerűen a felekezetek nyilvántartásaiban lehetne utolérni. Ha marad idő és energia, a második körben jóval nehezebb feladat keretében a nagyvárosokban (Pozsony és Kassa), illetve a mára csaknem tisztán szlovák területeken élőket lehet egyenként megkeresni, felkínálva nekik, hogy ha nyíltan vállalják magyarságukat, azaz a Szlovák Belügyminisztériumban átiratkoznak magyarnak, esetleg fiaikat magyar iskolába adják vagy őket íratják át magyarnak stb., ők is részt vehetnek a megtartandó belső választásokon. Hiszen a Felvidéki Magyar Tanács legitimitását nem az adná, ha 567 ezer helyett 700 vagy 800 ezren választanák meg, hanem az, ha ez a választói bázis bizonyíthatóan magyarnak vallaná magát. (A parlamenti választások titkossága miatt ugyanis indirekt módon lehet bizonyítani a magyar választók szavazatait. Minden ellenkező esetben adut adnánk a szlovák többség kezébe, akik ezt Szlovákia elleni nyílt támadásként interpretálnák.) Természetesen ehhez olyan előnyöket kell számukra fölmutatni, amely vonzóvá teszi magyarságuk vállalását. Ilyen nagyon fontos - ha nem döntő - érv lehet az a tény, hogy a Magyar Koalíció Pártja (MKP) 1998-ban kormánytényezővé vált. Azóta az élet minden területén szakemberhiánnyal küzd, kezdve a jogászoktól a közgazdászokon, különböző kutatókon, környezetvédelmi szakembereken, mérnökökön stb. keresztül egészen a közigazgatási szakemberekig. Ez pedig nem csak a magyarok által többségben lakott dél-szlovákiai területekre, hanem az ország egészére vonatkozik. Szakemberhiány volt az oka (természetesen a politikai tehetetlenség mellett) annak, hogy az MKP nem volt képes a közigazgatásban is kihasználni választási eredményeit.⁴

A választójogi névjegyzék összeállítása tehát Felvidéken nem ütközne nagyobb akadályokba. Természetesen a hiteles adatbázis összeállítása időbe telne, hiszen a legutóbbi népszámlálás után a rendszerváltás nyomán többen íráshatták vissza magyarnak magukat, akik az előző rendszerben a hátrányos megközelítés miatt nem merték vállalni magyarságukat. Az MKP az egyházakkal és társadalmi szervezetekkel karöltve ezt a feladatot viszonylag könnyen meg tudná oldani.

2. A választási módszerrel és a Magyar Nemzeti Tanácsba beválasztott személyekkel kapcsolatban megfogalmazódó dilemmák

A második problémakör már jóval bonyolultabb. Egy ilyen választás alkalmával nem csak politikusokat választanának meg az emberek a létrehozandó Felvidéki Magyar Tanácsba (FMT), ellentétben a parlamenti választásokkal, hanem egyházi képviselőket (a római katolikus, a református és az evangélikus, esetleg a görög katolikus egyházból), valamint különböző civil szervezetek képviselőit is (Csemadok, SZMPSZ,⁵ Cserkészsövetség, Magyar Ifjúsági Közösség stb.).

Itt jutottunk el az erre a kérdéskörre vonatkozó legnagyobb polémiahoz: milyen módon alakuljon meg a felvidéki magyarság belső parlamentje? Három alapvető lehetőség mutatkozik célravezetőnek a maga előnyeivel és hátrányaival:

1. kizárólag választás útján lehessen az FMT-be bejutni, mint egy parlamenti választás során;
2. esetleg bizonyos meghatározott szervezetek vagy szervezetcsoportok delegálhassák képviselőiket;
3. vagy a két előbb megkülönböztetett eset ötvözésével vegyes rendszerben alakuljon meg a tanács.

Az első esetben egy parlamenti típusú képviselői szerv jönne létre, amely méltó helyévé válhatna a magyar közösség politikai csatározásainak, de amely többségi (esetleg kétharmados) szavazásával olyan döntéseket hozna, amelyeket azután pl. a magyar politikai pártnak képviselnie kellene az ország ügyeiben való részvételkor. Ebben az esetben valószínűsíthető, hogy a Magyar Koalíció Pártja jelöltjeiből kerülne ki a magyar miniparlamentbe jelöltek és abba megválasztottak többsége.

Nyilván ez a választás érzékenyen érintené az 1998-ban három, illetve négy párt egyesüléséből létrejött Magyar Koalíció Pártját.⁶ Az egyesült magyar párt ugyanis jelenleg a magyarság választott, legitim képviselőének tekinthető, hiszen parlamenti képviselőit az országos képviselői választások alkalmával választották meg. Azonban a jelenlegi parlamenti képviselők személye a pártok egyesüléskori politikai alkujának eredménye.⁷

Egy, a magyar választópolgárok körében végzett közvélemény-kutatás alapján a választási listák listavezető helyét minden esetben az Együttélés Politikai Mozgalom politikusa kellett volna kapja.

1. táblázat⁸⁹

	1994	1995	1996	1997
Együttélés Politikai Mozgalom	37,00%	38,90%	39,60%	38,20%
Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom	30,30%	27,50%	33,20%	37,80%
Magyar Polgári Párt	8,40%	13,30%	11,70%	14,10%
Összesen	75,70%	79,70%	84,50%	90,10%

A politikai alkuk eredményeként kerülhetett előnyösebb, illetve hátrányosabb helyzetbe a Magyar Polgári Párt (MPP), ill. a Magyar Néppárt (MNP), amely pártok, ha önállóan indulnak a választásokon, semmilyen esélyük nem lett volna a parlamentbe kerülésre. Ezzel szemben azonban az MPP túlképviselt lett az 1998-as választási listán, míg az MNP

egyetlen képviselői helyet sem kapott a biztos befutónak számító első 16 helyből.¹⁰

Nem csak a képviselőjelölt listák dilemmája válna föloldhatóvá, de a más pártot választóké is. Ugyanis az MKP szavazataiból - eltekintve azon jobboldali szavazók által leadottakat, akiket az ügyes propaganda a Szlovák Demokratikus Koalíció mára már megszűnő pártja felé sodort -, hiányoznak a baloldali érzelmű szavazók által leadott szavazatok, amelyeket a Demokratikus Baloldal Pártja és a Polgári Egyetértés Pártja kapott.¹¹

Ez a megoldás föloldhatná az említett szavazatvesztés problémáját, hiszen egy megalakuló belső parlamentben várhatóan az összes politikai irányzat megfelelő személyekkel fémjelzett súlyának megfelelően foglalna helyet, így biztosítva nyíltan is az MKP megalakulásából származó magyar politikai pluralizmus hiányát.

Ennek létrehozása segíthetné a felvidéki magyarság politikai, gazdasági, oktatási, kulturális és egyéb problémáinak megvitatását, illetve irányelvek vagy akár konkrét döntések meghozatalát egy olyan intézmény keretén belül, amely befelé természetesen megengedi, sőt támogatja a véleménykülönbségek megvitatását, de kifelé a megfelelő konszenzusos döntés meghozatala után egységesen képes a magyarság érdekeit megvédeni.

Valószínűleg a legnehezebb feladat az lenne, hogy ebben az esetben természetesen szabályozni kellene az MKP, a Csemadok, a Magyar Ifjúsági Közösség, az egyházak stb. viszonyát ehhez a szubjektumhoz, hiszen míg a politikai szférában az MKP-nek a politikai döntéseket lehetőségei szerint végre kellene hajtania, addig az egyházak és civil szervezetek felé csak irányelveket fogalmazhatna meg az FMT.

Az MKP mint politikai párt nyilvánvalóan valamelyest szintén átalakulna, hiszen az egységes magyar párt a miniparlament "kormányaként" működhetne, megjelenítve a teljes felvidéki magyarságot és megvalósítva a Felvidéki Magyar Tanács által hozott döntéseket Szlovákia politikai életében.

Második lehetőségként elképzelhető, hogy az erdélyi Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT) mintájára a különböző társadalmi és politikai szervezetek meghatározott számú delegátusából alakulna meg az FMT. Ez a lehetőség természetesen föloldhatná azokat a problémákat, amelyek az előző variáció nyomán alakulnának ki, azaz kit és hogyan jelöljenek a miniparlamentbe, hogyan viszonyuljon a szlovák kormányban is részt vállaló párt az FMT határozataihoz, amennyiben az ellentétes, vagy nehezen összeegyeztethető a kormánykoalíció többi pártjának állásfoglalásával stb.

Persze ennek a variációnak az erdélyi példa alapján nyilvánvaló hátránya, hogy a majdan megalakuló Tanácsban ugyanúgy előbb vagy utóbb a nézetkülönbségek mentén frakciók alakulhatnak ki, mint az SZKT-ben. Ebben az esetben azonban ez nem közvetlen választói akarat eredménye volna és nem is a magyar közösség által ellenőrizhető úton jönne létre, hanem az egyes politikai vagy más körök kizsorítószólya nyomán. Valószínűleg azonban oda vezetne, mint Erdélyben, ahol az SZKT mára majdnem súlytalan szervezetté vált.¹²

Harmadik eshetőségként lehet a két vázolt megoldás valamilyen ötvözete. Például a nyilvánvalóan nagy súllyal rendelkező magyar szervezetek, mint az MKP, az egyházak vagy a Csemadok választás útján kerülnének be, míg mások képviselőt delegálhatnának a Felvidéki Magyar Tanácsba.

A Magyar Koalíció Pártja képviselői nyilvánvalóan bekerülnének a tanácsba.

A már előbb felsorolt egyházak közül a római katolikus és a református egyház képviselői minden bizonnyal nagy valószínűséggel bekerülnének egy ilyen választáson a tanácsba.

Óriási eséllyel pályáznának csemadokos képviselők is, hiszen máig a Felvidéken a Csemadok képes a legnagyobb erőt megmozgatni.¹³ Tagsága a legnagyobb és az elmúlt ötven év kultúrába csomagolt politikai harcaiban jól megedződött tagsággal rendelkezik. Természetesen a Csemadok képviselői ott ülnek a Magyar Koalíció Pártjában is, azonban még önálló szervezatként is helyet kellene kapjon egy ilyen testületben.

A megközelítőleg 1000 taggal rendelkező középiskolai és a főiskolai ifjúságot képviselő Magyar Ifjúsági Közösség (MIK), vagy az eredetileg egyetemista klubokat összefogó, mára tevékenységét jóval több fiatal felé kiterjesztő Diákhalózati (DH) képviselőinek azonban már nem biztos, hogy elegendő szavazat állna a rendelkezésére a magyar miniparlamentbe való bejutáshoz, elsősorban a választói korhatár miatt.¹⁴

Ugyanígy a Cserkészsövetség, a kulturális társulások és különböző polgári társulások, szervezetek valószínűleg csak abban az esetben kerülnének be a képviselői gyűlésbe, ha delegálhatnának képviselőket.

Ez a vegyes választási rendszer azonban nagymértékben a jelenlegi viszonyokat konzerválná és a második megoldáshoz hasonlóan problémát jelentene az egyenes választással és a delegálással megválasztottak legitimációs különbsége. Ezt persze föloldhatná, ha különböző státussal rendelkeznének a megválasztott és a delegált képviselők. A delegálással bekerült képviselők valamilyen szószóló (ombudsman) típusú jogkörrel vehetnének részt a miniparlament tanácskozásain, javaslat előterjesztési és tanácskozási joggal, valamint minden őket döntő mértékben érintő kérdésről valamilyen fokú vétőjogot is kaphatnának.

3. A választások lebonyolítása

Az utolsó kérdésre a válasz egyszerűnek tűnik, hiszen a Magyar Koalíció Pártja, valamint az egyházak és a különböző társadalmi szervezetek, elsősorban a Csemadok segítségével állítanák össze a választói névjegyzéket. A választások lebonyolítását ugyanígy ezek a szervezetek bonyolíthatnák le, esetleg szervezési, ill. egyéb segítséget kapva a Magyarok Világszövetségétől, mint az összmagyarságot képviselő szervezettől.

Természetesen technikailag nem könnyű egy ilyen választást lebonyolítani, de például a mai napig majd 100 000 taggal rendelkező Csemadok a Magyar Koalíció Pártja aktivistáival és helyi, illetve regionális irodáival, kulturális intézményeivel, valamint a majd minden faluban templommal rendelkező egyházak papjainak és templomszolgáinak segítségével megfelelő számban tudná biztosítani mind a választó helységeket, mind a választási bizottságokban helyet foglaló számláló biztosokat.

Birtalan Ákos az erdélyi magyar miniparlament, a Szövetségi Képviselők Tanácsa új rendszerben való megválasztásának gondolatát veti fel. Csatlakozva a gondolat szükségességéhez, úgy érzem a felvidéki magyaroknak is szükségük van egy ilyen intézmény létrehozására, véleményem szerint az első vagy a harmadik variáció megvalósításával.

1 Birtalan Ákos: Belső választásokról és másokról, "eretnek" megközelítésben. Toró T. Tibor: Szövetségi belső választások: egyszerű tisztújítás vagy az "erdélyi magyar parlamentarizmus" rehabilitációjának kísérlete. Magyar Kisebbség 1999/4. sz. 147-164.

2 A megnevezés természetesen jelen pillanatban nem lényeges. Én a továbbiakban az egyszerűség kedvéért ezt a megnevezést fogom használni a felvidéki magyarság körében a belső választások által létrehozott szervezetre.

3 Oriskó Norbert: Szlovákia magyarok által lakott községei és városai. Statisztikai enciklopédia. Együttélés Politikai Mozgalom és Illyés Alapítvány, Pozsony 1994. 536.

4 Lásd erről Reiter József: A szlovákiai Magyar Koalíció Pártja kormányzati tevékenységének első négy hónapja. Magyar Kisebbség, 1999/1. sz. 182-193.

5 Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége.

6 Az unióval létrehozott egységes magyar párt létrejöttét Duray Miklós már 1994-ben javasolta, azonban a Magyar Koalíció Pártja nevű választási tömörülést csak 1998. március 19-én jegyezte be a Szlovák Belügyminisztérium. A Duray Miklós vezette Együttélés Politikai Mozgalomba (EPM) utolsó kongresszusán 1998. június 13-án beolvadt a Popély Gyula vezette Magyar Néppárt, majd az EPM és az A. Nagy László vezette Magyar Polgári Párt egyesült az időközben 1998. május 22-én megszűnt és Magyar Koalíció Pártja néven befogadó párttá vált Bugár Béla vezette Magyar Kereszténydemokrata Mozgalommal.

7 Igaz ugyan, hogy a szlovákiai választási rendszer lehetőséget teremt egy párt választási listáján a listán helyet foglaló képviselőjelöltek sorrendjének megváltoztatására a befutónak kívánt jelölt nevének bekarikázásával, azonban ezzel csak a legnépszerűbb országosan ismert politikusok képesek élni, akik amúgy is a lista legelején találhatók.

8 Spector Társadalomtudományi Műhely felmérése a szlovákiai magyarok körében 1997 végén. Sajnos a Magyar Néppárt támogatottságáról a műhely nem készített felmérést.

9 Egy pillantást tekintve a táblázatra érdemes megjegyezni, hogy nem az Együttélés veszített szavazatokat, hanem a választ nem adók, illetve a pártválasztásukat fővállalók aránya nőtt, hiszen míg 1994-ben az összes válaszadók száma 75% volt, ez három év múlva 90%-ra nőtt.

10 Az EPM-MKDM-MPP megegyezés nyomán kétszer tíz helyet osztottak ki a pártok között 4-4-2 arányban, azonban az első helyekre mindig az MKDM-es képviselő került, annak ellenére, hogy az Együttélés kellett volna az erősrendnek megfelelően az első helyeket megkapja. A sors paradoxona, hogy az 1994-1998 közötti parlamenti ciklusban az EPM-MKDM kettős koalíció a 120-ból 17 (14,2%), míg az újonnan megalakult MKP 1998 őszén csak 15 (12,5%) képviselői helyet szerzett. Természetesen a pártegyesülés során megnyilvánuló súlyos nézeteltérések, valamint a választási kampány során tapasztalható gyenge szervezethez komoly szavazatvesztést eredményezett a választás során, hozzájárulva, hogy az országosan jóval magasabb részvétel a hagyományosan magas magyar részvételi arány befolyását csökkentette, így a számszerűen az 1994-esnél több szavazatot elnyert MKP országosan kevesebb képviselői helyet szerzett.

11 Becslések szerint ez a magyar szavazók táborának 10-20%-a lehetett. A Meciar által pénzelt Magyar Népi Mozgalom a Megbékélésért és Jólétért szavazatai, amely a magyar szavazatok kb. 0,9%-át teszi ki, valószínűleg mindenképpen elvesznének.

12 Lásd Toró T. Tibor vitaindítóját.

13 Kiterjedt országos hálózattal és stabil tömegbázissal rendelkezik.

14 Az ifjúság képviselete azért nagyon fontos, mert ez lehet az a fórum, ahol felnőhet a politikus nemzedékek utánpótlása.

- András Péter: Hosszú távú szempontok a belső választásokról való gondolkodáshoz
- Bakk Miklós: Modellviták - rejtett stratégiák
- Borbély Zsolt Attila: A belső választások és a belső parlamentarizmus viszonyrendszere
- Fórika Éva: Amire felesküdtünk Isten és ember előtt
- Ráduly Róbert: A politikai önrendelkezésünk alapjairól, avagy a belső választásokról az erdélyi magyar önkormányzatig
- Reiter József: Belső választások a felvidéki magyarság körében (dilemmák és perspektívák)
- Somai József: A demokrácia nem játékszer
- Székely István: A belső választások és az RMDSZ hatalmi szerkezetének összefüggései
- Az RMDSZ III. Kongresszusán jóváhagyott Alapszabályzat-határozat
- A belső választások alapelvei
- Határozat az RMDSZ Szövetségi Képviselők Tanácsa megválasztásáról
- Tonk Sándor: Romániai magyar magánegyetem
- Hódi Sándor: Tíz év után
- Mirnics Károly: A balkáni Janus-arc
- Győri Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Ausztriában
- Közvéleménykutatás a romániai magyarok körében
- Egyed Ákos: A román történetírás az 1848-as magyar forradalomról és a magyar-román nemzetiségi kérdéstről
- Egyed Péter: Az autonómia, az egyetem és a család kérdése az RMDSZ-programokban
- Grúber Károly: Macbethről Sean Conneryig. A skót nacionalizmus politikatörténeti vázlata
- Kovács Péter: A rodopi mufti esete a nemzetközi joggal: Kisebbségi autonómiabarát ítélet az Emberi Jogok Európai Bíróságán: magányos fecske vagy új tendencia?
- Salat Levente: Szempontok a multikulturalizmus fogalmának romániai értelmezéséhez
- Vass Csaba: Identitásválasztás és xenológia. A magyarországi Román Kisebbségi Önkormányzat választási kudarcának tanulságai
- Veress Emőd: A román parlament szerkezete
- Zsigmond Csilla: A NATO-terjeszkedés és a koszovói háború a román sajtóban (1999. március 1. - április 30.)
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája
- A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék